

Het katholieke Vlaams-nationalisme in Antwerpen naast het Vlaamse Front 1925-1931. II

LUC VANDEWEYER

De frontleiding hoopte uiteraard deze mensen aan te trekken. De flamingantische leiders van de katholieke partij, die in vorige jaren hun best gedaan hadden om de katholieke frontsoldaten en zelfs enige berouwvolle activisten onder hun banieren te scharen, vreesden dat. Het mag hier onderstreept worden dat de katholieke partij, in de persoon van Frans Van Cauwelaert, in Antwerpen een flamingantische voorhoede had die ook nationaal doorwoog. Maar er was nóg een optie mogelijk die noch de frontleiding noch de Van Cauwelaertvleugel graag onder ogen zagen: de schepping van een katholiek-flamingantische partij die dissidenten uit beide partijen zou aantrekken¹⁷, m.a.w. een verdere politieke versplintering van de Vlaamse Beweging.

Het was nochtans dat wat er in Antwerpen — en niet alleen daar — te gebeuren stond. In het begin van 1925 werden een manifest, standregelen, een programma en een oproep door een 'Katholiek-Christene Volkspartij voor Vlaanderen' verspreid. De „standregelen” waren door advocaat Dries Van Rompaey opgesteld. Die kwam niet uit de arbeidersbeweging, maar was een van degenen die het A.K.V.S. in het antibelgische spoor duwden. Er was dus een invloedrijke, radicaal-nationalistische groep aanwezig. Op hun eerste vergadering zouden een gouvraad en een politieke commissie samengesteld worden. „Ook onze verhoudingen tegenover de frontpartij zullen er worden vastgesteld”¹⁸. De leiding van de Antwerpse fronters zag zich daardoor voor een nieuwe situatie geplaatst. Oorspronkelijk had zij slechts ongaarne het aanvreten van het godsvrede-principe geduld. Maar die evolutie was niet tegen te houden. Dus moest men er maar het beste van maken. De vrijzinnige nationalistenvorden nu weliswaar enigszins bedreigd, maar de exclusief-katholieke opstelling kon ook leiden tot een grotere aantrekkelijkheid van het Vlaams-nationalisme voor de talrijke ontevreden katholieke flaminganten die vooralsnog gestemd hadden op de katholieke partij. Een federatieve organisatie van de Vlaams-nationalis-

17. L. WILS, *Honderd jaar Vlaamse Beweging II. Geschiedenis van het Davidsfonds. 1914 tot 1936*. Leuven 1985, p. 145. M. GERARD, *De katholieke partij in crisis*, p. 175.

18. Rondschriften van het arrondissementeel bestuur aan de leden, z.d. (waarschijnlijk feb. 1925) verkeerdelijk in Pap. Katholiek Vlaamsch Verbond (wegens dezelfde afkorting K.V.V.?) V 34517 AMVC. Hierin zit ook een exemplaar van de standregelen. De foute klassering werd gemeld. Waarschijnlijk bevinden de hier aangehaalde documenten zich nu onder een aparte naam „K.V.V., Katholieke Volkspartij voor Vlaanderen - arrondissement Antwerpen”.

tische partij kon een uitweg bieden. Zelfs binnen één arrondissement waren een aparte katholieke en een aparte godsvrede-groep denkbaar, op voorwaarde dat ze in verkiezingstijd samen optraden en een kartellijst indienden. Dat laatste zouden ze alvast voor de komende verkiezingen van april 1925 uittesten. De partijleiding stuurde de katholieke Adelfons Henderickx en de vrijzinnige Herman Van Puymbrouck naar de nieuwbakken K.C.V.V. om te onderhandelen. Zij werden daarin gesteund door de grote meerderheid van de politiek-leidende figuren die positief gestemd waren tegenover een eventuele samenwerking. Er was inderdaad niet zo heel veel verschil tussen de twee programma's¹⁹. Het lag eigenlijk voor de hand dat de nieuwe partij aansluiting zou zoeken bij het Vlaamse Front. Enkel in kartel met die kleine partij kon zij eisen stellen en hopen op verkiesbare plaatsen. Des te meer omdat het niet onredelijk was te verwachten dat traditionele, maar katholieke frontstemmers nu achter een K.C.V.V.-naam op de kartellijst een bolletje zouden rood kleuren. Er werd door de respectievelijke partijstrategen politiek zwaar gepokerd. De uitslag van de verkiezingen zou immers een rechtstreekse weerslag hebben op de machtsposities binnen het Vlaams-nationalisme in het arrondissement. De welwillende houding vanwege de frontleiding was in belangrijke mate terug te voeren op het vermoeden dat de K.C.V.V. voor een groot deel bestond uit dissidenten uit de christen-democratische vleugel van de katholieke partij, dus uit niet-fronters; zij hadden dus naast het federalistisch getinte flamingantisme alvast de democratische retoriek gemeen. Dat zorgde voor een versterking van de programmatische basis die op dat ogenblik onder vuur lag van de naar Nederland uitgeweken ex-activisten. Daarom vonden dezen het kartel niet prettig, want zij probeerden precies het Vlaamse Front in de andere richting te radicaliseren: de democratie en het federalisme laten vallen om antibelgisch te worden. Hun spreekbuis was het weekblad *Vlaanderen*: „Maar nu is in de laatste dagen, ook te Antwerpen, de K.C.V.V. evenals te Gent, op het toneel verschenen met een manifest, verkondigend dat, naast de democratische gedachte, ook bijzonder de Vlaamsnationale gedachte tot haar recht laat komen”. De redactie vond dit een versplintering van de Vlaams-nationale krachten en vreesde tevens dat daardoor het antibelgische element op de achtergrond zou gedrongen worden. Dat verschijnsel had zich in de voorgaande jaren in het Vlaamse Front al voorgedaan en dreigde nu versterkt te worden onder invloed van de toestroom van christen-democraten²⁰.

Dat verhinderde de toenadering tussen Front en K.C.V.V. niet. In *De Ploeg* van 15 maart 1925 was er voor het eerst openlijk sprake van een kartel en een week later konden de lezers een lijst met kandidaten bekijken waarop fronters en K.C.V.V.-ers netjes gemengd waren. Wie zat er achter deze nieuwe partij? De arrondissementeel voorzitter was Leo Scheere. Hij was afkomstig uit Oude-

19. Politieke Commissie, 17 feb. 1925, Pap. Vlaamsche Front AMVC.

20. *Vlaanderen*, 7 maart 1925.

naarde, was actief geweest in de katholieke studentenbeweging en had zich als oorlogsvrijwilliger bij de Belgische strijdkrachten gemeld. Na het einde van zijn studie vestigde hij zich in Antwerpen als advocaat, maar zijn katholieke overtuiging weerhield hem om aansluiting te zoeken bij de frontpartij. Hij zocht wel contact met kringen van de arbeidersbeweging, werd lid van het hoofdbestuur van het A.C.W., maar behield ook banden met flamingantische intellectuelen²¹. Deze groep is in het bestuur terug te vinden. Ondervoorzitter was August Verbercht, Frans Dielen was schatbewaarder en 'schrijver' werd de advocaat E. Smets. Namens de Raad van Afgevaardigden traden verder nog op: Emiel Schiltz (Antwerpen)²², Flor De Sterck (Hemiksem), Antoon Wolfs (Antwerpen)²³, Jan De Cort (Schoten), Alfons De Meester (Niel), de uit Roeselare afkomstige arts Edgard Muylle (Deurne)²⁴, Alfons Bruynseels (Deurne), Louis De Ley (Berchem), Alfons Claes (Schoten), Edward Kerstens (Ekeren). De Antwerpse agglomeratie was duidelijk sterker vertegenwoordigd dan het omliggende platteland²⁵.

Haar ontstaan als autonome politieke formatie werd door de partij zelf verklaard als resultaat van „een katholieke drang ten einde het Vlaamse Gemebest naar de geest van het christendom in te richten en te besturen; een nationale drang van het Vlaamse volk naar zelfbeschikking, naar zelfstandigheid; een sociale drang van het democratisch element om te ontsnappen aan de voorgedij van het conservatief-reactionaire element”. Om daaraan vorm te geven wilde de partij „... opstellen de verenigde macht van alle geestes- en handarbeiders van Vlaanderen tegen het leger sociale woekeraars en genieters van Vlaanderen”²⁶. Maar wie de kartellijst bekijkt zal merken dat de K.C.V.V.-ers enkele landbouwers en vooral mensen uit de handels- en intellec-

21. Wed. Scheere aan auteur, 26 okt. 1981: de persoonlijke papieren van Scheere werden verspreid of vernietigd. Over Scheeres betrokkenheid in de studentenbeweging: L. VOS, *Bloei en ondergang van het A.K.V.S. - I*, Leuven, 1982, p. 228 noot 35. G. DURNEZ, *Scheere L.* in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, Tielt, Amsterdam, 1975, p. 1389.

22. F. VAN CAMPENHOUT, *Emiel Schiltz. Antwerps advocaat, politicus en journalist*, in: *Streven*, juni 1985, p. 733.

23. K. ANGERMILLE, *De lotgevallen van een activist*, Antwerpen, 1931, p. 194, vermeldde Antoon Wolfs bij de leidende katholieke syndicalisten die zich hadden gegroepeerd in het activistische 'Voor Vrede en Zelfstandig Vlaanderen'. Zie ook pamfletten van deze groep waarop zijn naam vermeld staat als spreker, in de oorlogsbibliotheek Algemeen Rijksarchief Brussel. Op het einde van de bezetting behoorde hij tot de groep activisten die, ondermeer onder impuls van Leo Meert en Adelfons Henderickx, de federalistisch gezinde 'Unionistische Partij' oprichtten en die gekant was tegen de Jong-Vlaamse beweging die België openlijk wilde vernietigen. Wolfs was een van de drie „schrijvers” van de partij; zie hiervoor documenten in Pap. L. Meert AMVC. Zie ook M. GERARD, *De christelijke arbeidersbeweging in België 1990-1991*, deel 1, Leuven 1991, p. 170.

24. Over de persoon Edgard Muylle schreef A. De Bruyne een hagiografisch artikel: A. DE BRUYNE, *De kwade jaren*, Brecht / Antwerpen 1976, p. 183-214; zie voor de afkomst p. 184.

25. De lijst van bestuursleden in *Manifest. De Katholieke-Christene Volkspartij van Vlaanderen*. Dit document werd ons ter beschikking gesteld door Dr. E. Gerard, waarvoor onze dank.

26. *Oproep tot al de katholieken van Vlaanderen*, Pap. K.V.V. AMVC.

tuele middenstand als hun vertegenwoordigers wilden. Met andere woorden: ze hoorden thuis in dezelfde beroepsgroepen als de godsvrede-fronters; arbeiders stonden er niet op.

Aan de critici van het weekblad *Vlaanderen*, dat de K.C.V.V. te strijdend katholiek vond, danken we een aanduiding van de werkelijke bedoelingen van de partijleiding. Het blad citeerde 'schrijver' Smets uit het Nederlandse, katholieke dagblad *Maasbode*: „Onze bedoeling is een zuiver katholieke. Wij willen namelijk de volledige evoluering van de frontpartij ... Nu is het absoluut zeker dat na de verkiezingen ... de frontpartij als zodanig zal verdwijnen om plaats te maken voor een zuivere Roomse nationalistische partij — de frontpartij bestaat uit minstens 80 procent katholieken —, terwijl de vrijzinnige fronters dan zelf maar moeten zien wat hun te doen staat”²⁷. Het weekblad citeerde dit met duidelijk ongenoegen, omdat dit katholiek exclusivisme de plannen voor de Groot-Nederlandse eenheid zou bemoeilijken. Daarom was het enthousiasme van de redactie, die nochtans ook de frontpartij wilde vernietigen, gering. Wat de fronters zelf daarvan gedacht hebben weten we niet, maar de ergernis over het gestook van *Vlaanderen* was daar al zo torenhoog, dat alles wat uit die hoek kwam per definitie werd afgewezen. Deze uitlating zal niet doorgewogen hebben, maar geeft wel aan dat sommige K.C.V.V.-ers van plan waren om de frontpartij in een dodelijke omhelzing te nemen.

Op 5 april 1925 mochten de kiezers naar het stemhokje. Scheere had de tweede plaats gekregen op de Kamerlijst na de fronter Herman Vos. Hij behaalde 495 voorkeurstemmen, hetgeen een beeld geeft van zijn persoonlijke populariteit maar vermoedelijk ook van de electorale aantrekkingskracht van de K.C.V.V.²⁸ K.C.V.V.-er advocaat Emiel Schiltz trok de gemeenschappelijke senaatslijst. In de stad kreeg de kartellijst 9.050 stemmen, een winst van 746. Voor het hele arrondissement werden er 12.257 stemmen geteld, een winst van 3214 tegenover 1921²⁹. Het Vlaams-nationalisme was dus in hoofdzaak een aangelegenheid van de agglomeratie. Al kan de stemmenwinst ook een aanduiding zijn voor de toegenomen populariteit op het platteland — of was die eerder in de voorstellen te situeren? Scheeres politieke optreden leverde hem ook last op bij zijn collega's aan de balie, die hem voor de tuchtraad daagden wegens zijn „onvaderlandse houding” tijdens een meeting. Ditmaal juichte ook *Vlaanderen*: „Hoezee voor Mr. Scheere!”³⁰.

De K.C.V.V. was in staat geweest om tijdens de verkiezingscampagne een vijftal keren een propagandablad *Voor het volk* uit te geven³¹. Maar daarna was

27. *Vlaanderen*, 21 maart 1925, onder de titel „Zoet gefluit?...”

28. G. DURNEZ, *Scheere L.*, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, p. 1389.

29. K. ANGERMILLE, *De lotgevallen van een activist*, Antwerpen 1931, p. 356. Zie ook verkiezingsuitslagen in *De Ploeg*, 19 april 1925.

30. *Vlaanderen*, 18 april 1925.

31. F. VAN CAMPENHOUT, *Emiel Schiltz. Antwerps advocaat, politicus en journalist*, in: *Streven*, juni 1985, p. 733.

het gedaan. Had de teleurstellende uitslag het animo binnen de jonge partij getemperd? Bovendien bleef het dagblad *De Morgenpost*, de Antwerpse versie van de flamingantisch-katholieke *De Standaard*, hen ongenadig aanvallen. Het dagblad beschuldigde de K.C.V.V.-ers ervan dat ze enkel moesten dienen om tachtig procent Antwerpse katholieke Vlaams-nationalisten voor de kar te spannen van twintig procent vrijzinnigen. Dat kwam bij een aantal militanten zonder twijfel hard aan³². Bovendien verwierf de christelijke arbeidersbeweging door haar groeiende organisatorische uitbouw en haar flamingantisme opnieuw een zekere aantrekkingskracht op de leden van de K.C.V.V.³³. En dan waren er nog de bestendige pogingen van Dosfel om deze katholieken terug naar de „staatskatholieke” partij te loodsen, tot woede van *De Ploeg*³⁴. Er rezen in fronterskringen zelfs twijfels omtrent het Vlaams-nationalisme van deze mensen! Onderhandelaar Henderickx waarschuwde de Politieke Commissie nog vóór de verkiezingen, dat hij geen groot vertrouwen had in de voorgenomen samenwerking „... want die mensen zijn eerst democraten en dan pas nationalisten”³⁵. Zeer waarschijnlijk is de jonge partij ernstig gehavend uit de verkiezingen gekomen. Antoon Wolfs trapte het af en vermoedelijk trok hij velen mee die behoorden tot het A.C.W.³⁶. Een kern katholieke Vlaams-nationalisten bleef verweesd achter. Met het nieuwe eenheidsweekblad voor de hele Vlaams-nationalistische partij *Ons Vaderland* als bindmiddel vanaf 1 januari 1926 probeerde de Antwerpse frontleiding de katholieke dissidenten binnen de rangen van de frontpartij te houden. In het begin van 1926 werden Leo Scheere en Andries Van Rompaey vermeld in de lijst van medewerkers, net als Van Severen overigens. Er dreigde een feitelijke opslorping van de overblijvende katholieke nationalisten door de frontpartij. Maar de K.C.V.V.-ers wilden zich niet zonder meer laten opvreten, al moesten ze noodgedwongen terug steun zoeken bij het Vlaamse Front. Ze stelden die partij voor om een federatie op te richten binnen het arrondissement, waarbij de afdelingen die dat wensten zich tot ‘katholiek’ konden uitroepen en met die vlag naar buiten treden. Over dat voorstel gingen ze praten met de frontleiders Hendrik Picard, Adelfons Henderickx en Herman Van Puymbrouck. Picard voelde wel wat voor een dergelijke partijopbouw, omdat hij vermoedde dat er zo vooruitgang kon geboekt worden in ledental en electorale aantrekkingskracht. Maar de meerderheid van het partijbestuur was er niet voor te vinden. Het zou immers niet enkel bete-

32. *De Morgenpost*, 11 april en 10 mei 1925.

33. Jaren later, op 22 okt. 1933, zou *Roeland*, in een retrospectief artikel opmerken dat A.C.W.-voorman Hendrik Marck erin geslaagd was de christelijke arbeiders uit de beginperiode van de partij weer terug te lokken naar de „staatskatholieke” partij. Zie ook E. GERARD, *De katholieke partij in crisis*, p. 227 e.v.

34. *De Ploeg*, 26 april 1925.

35. Politieke Commissie, 28 mei 1925, Pap. Vlaamsche Front AMVC.

36. E. GERARD, *De katholieke partij in crisis*, p. 231-232.

kenen dat het godsvrede-principe verlaten werd, maar ook dat de katholieken, door hun sterkte op het platteland, de meerderheid van de afdelingen zouden gaan beheersen³⁷. Het Front in zijn godsvrede-gedaante zou daardoor een loutere stadsaangelegenheid worden met alle politieke gevolgen vandiën voor de machtspositie van de Antwerpenaars binnen het Vlaams-nationalisme. De grenzen tussen de twee partijen waren in die tijd overigens vrij vaag. Leo Scheere mocht in mei 1926 op de Vlaams-nationale landdag in Kester spreken³⁸. Dries Van Rompaey uit Hoboken — toch een van de prominente vertegenwoordigers van de K.C.V.V. — werd in 1926 voorgesteld als kandidaat voor het hoofdbestuur van het Vlaamse Front. Daartegen was wat gemor te horen en de term „twee onverenigbare zaken” viel. Toch werd Van Rompaey op de algemene bestuursvergadering van 7 mei 1926 gekozen. De uit West-Vlaanderen ingeweken Albert Pil, die met de K.C.V.V. sympathiseerde, was bijvoorbeeld ook voorzitter van de frontafdeling in Mortsel³⁹.

Een federatie van twee partijen opzetten

Er bleven dus formeel twee aparte partijen bestaan — met daartussen een ‘mengzone’ —, maar geen van beide wilde zichzelf opheffen. Dat verschijsel was niet beperkt tot het Antwerpse. In vrijwel al de arrondissementen van Oost-Vlaanderen, Brabant en Antwerpen bestonden ze naast elkaar. Enkel West-Vlaanderen en Limburg waren exclusief katholiek. Daardoor bleef het risico bestaan dat in verkiezingstijd deze partijen naast of zelfs tegen elkaar zouden opkomen zoals het in 1925 in Gent gebeurd was⁴⁰. Dat moest in de toekomst vermeden worden. Ditmaal werd de „federatie”-gedachte verdedigd door de Antwerpse fronters en door de Algemene Raad van de Partij overgenomen. Bij monde van Van Puymbrouck stelde de Raad voor „dat beide partijen zich in een Federatie of Unie zouden verenigen, met behoud, voor ieder, van de grootst mogelijke zelfstandigheid”. Dat was in feite „een bestendig kartel, zo men wil”⁴¹. Het partijcongres keurde het voorstel goed met 115 stemmen vóór. Boudewijn Maes voerde de tegenstanders aan, maar moest, na een urenlang en erg woelig debat, genoegen nemen met 30 stemmen⁴². Naar aanleiding van het 11 juli-feest in 1926 kon gemeld worden dat te Antwerpen de grondslagen van een dergelijke federatie waren gelegd. Na drie ver-

37. Politieke Commissie, 7 jan. 1926. Pap. Vlaamsche Front AMCV.

38. *De Vlaamsche Oudstrijder*, 11 april 1926.

39. Algemene Bestuursvergadering, 21 april en 7 mei 1926, Pap. Vlaamsche Front AMVC.

40. L. VANDEWEYER, *Enkele gegevens betreffende de politieke rol vn Boudewijn Maes in het arrondissement Gent*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, nr. 4 1990, p. 230-245.

41. *Ons Vaderland*, 2 mei 1926; zie ook nr. van 9 mei.

42. *Ons Vaderland*, 30 mei 1926.

gaderingen waaraan naast Thomas De Backer ook Leo Scheere en Dries Van Rompaey deelnamen, werd de federatie voor deze provincie officieel gesticht. Beide partijen bleven zelfstandig, maar zouden gezamenlijk de verkiezingen ingaan. Er heerste groot optimisme in de rangen van het Vlaamse Front. Er moesten nog wat bijzonderheden worden vastgelegd, maar „de zaken zijn echter reeds zover gevorderd dat de gedachte reeds werd vooropgesteld binnenkort een Federale Dag te houden”⁴³.

Dat succes was er nodig, want in de herfst waren er gemeenteraadsverkiezingen en de Vlaams-nationalisten hoopten op een grote zetelwinst. Tot dusver waren er immers slechts drie raadsleden in Antwerpen en één in Borgerhout. Er kwam inderdaad zetelwinst, maar anders dan verhoopt werd. De zetel in Borgerhout bleef behouden. In Deurne waren de twee partijen, met veronachtzaming van het federatie-akkoord, toch apart opgekomen en de K.C.V.V. had een zetel veroverd voor Dr. Muylle, die overigens later de zetel verzaakte⁴⁴. In Ekeren won de katholieke fronter Piet Volant een zetel. In de provincie wonnen de katholieke nationalisten vier zetels in Lier, vijf in Mol en drie in Meerhout⁴⁵. Maar het Vlaamse Front in Antwerpen kreeg een zware klap te verduren (twee zetels verlies) door slechts 8.123 stemmen te halen in vergelijking met 11.055 de vorige keer⁴⁶. Dat was een ernstige opdoffer voor de godsvrede-fronters die hier hun belangrijkste bastion hadden. De K.C.V.V.-ers waren in opmars en het Vlaamse Front boerde achteruit. *Ons Vaderland* bood een doekje voor het bloeden: „In elk geval hebben de uitslagen bewezen dat de leiding der partij een juist inzicht in de toestanden heeft gehad toen zij de afdelingen de vrije keus heeft gelaten tussen het godsvrede-standpunt en het standpunt der katholieke Vlaamse nationalisten ... Leve de federatie der Vlaams-nationalisten!” Maar de ruzies die geleid hadden tot het optreden in gespreide slagorde konden toch niet verdonkeremaand worden: „Zou het voorbeeld van Antwerpen geen doorslaand bewijs zijn dat al dit onderling gevit en gekrakeel enkel geschikt is om de Belgische staatspartijen te versterken?”⁴⁷. Daar kon geen enkele nationalist naast kijken.

Hoe was de situatie bij de concurrent en bondgenoot? Daarover weten we vooralnog vrijwel niets. Wat de K.C.V.V. betreft is dit een duistere periode waarover de bronnen voorlopig geen uitsluitsel geven. Wat voor rol speelde de tegenstelling katholiek-vrijzinnig tijdens deze verkiezingsstrijd? Had Kamiel Huysmans een aantal vrijzinnige flaminganten kunnen aantrekken? Was er zo-

43. *Ons Vaderland*, 11 juli 1926.

44. A. DE BRUYNE, *De kwade jaren*, deel 5, Brecht / Antwerpen 1976, p. 197-198.

45. B. VERHAERT, *De verbouwing van volksvertegenwoordiger Thomas Debacker tot het V.N.V.* I, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1984 nr. 4, p. 231.

46. H. ELIAS, *Geschiedenis van het Vlaams-nationalisme II*, p. 136.

47. *Ons Vaderland*, 17 oktober 1926. Zie ook bespreking van het verlies te Antwerpen in nrs. van 17 en 23 oktober 1926.

danige wrijving tussen fronters en K.C.V.V.-ers dat een aantal katholieken, maar ook vrijzinnigen, het Vlaams-nationalisme electoraal verlieten? Het was in ieder geval een aanduiding hoe, ook in de provincie Antwerpen, het zwaartepunt van de Vlaams-nationalisten, niet enkel van godsvrede naar exclusief katholicisme toeschoof. Ook ruimtelijk werd het Vlaams-nationalisme vanaf nu voornamelijk een plattelandszaak, waardoor andere, meer traditionalistische politieke tradities aan kracht wonnen binnen deze politieke familie.

Toen de K.C.V.V.-ers van de provincie op 30 en 31 oktober 1926 een eerste congres organiseerden in Lier, kreeg het Front van Scheere de verzekering toegestuurd dat het congres moest „de inzet zijn van een brede, schone organisatie van de katholiek-nationalistische krachten”. Scheere had reden tot optimisme⁴⁸. Aan de andere zijde was er verbittering. De katholieke frontleider Adelfons Henderickx schreef de congresinrichters en -sprekers in een open brief dat hij het betreunde dat ze een partij stichtten die andersdenkenden uitsloot, en hij vroeg of ze nu definitief in de Federatie wilden treden. Hij vreesde dat ze daar, na hun successen, niet meer toe bereid waren. Van Cauwelaert en co. zouden dat zonder twijfel begroeten: „Blijkbaar hopen zij de katholieke Vlaams-nationalisten bij de ‘Kristelijke Werkersbond’ van Heyman binnen te lokken”⁴⁹.

In ieder geval werd de K.C.V.V. onderduims tegengewerkt door de frontleiding. Einde 1926 moest het K.C.V.V.-bestuur zijn militanten laten weten dat het voorstel tot samenwerking met *De Vlaamsche Week* werd ingetrokken door Frans De Meyer, nadat hij daarover had gesproken met Henderickx en Van Puymbrouck. Dan maar aangeklopt bij de geestesgenoten in het naburige arrondissement Turnhout, waar Thomas De Backer de leidende figuur was. Die had een eigen blad *De Nieuwe Kempen* dat als noodoplossing kon dienen. De Kempenaren haptten toe: „... zo wordt, met Gods hulp, *De Nieuwe Kempen* stilaan het gedroomde weekblad voor de katholieke nationalisten van de provincie”⁵⁰. Dat was alvast een duidelijk signaal dat de K.C.V.V. aan *Ons Vaderland* niet genoeg had of zelfs tegen het frontweekblad gekant was.

Meteen daarna moet de lucht toch opgeklaard zijn. In het partijweekblad van 26 december 1926 schreef Herman Van Puymbrouck een hoofdartikel onder de titel: „Het einde van de crisis. Leve de Federatie van Vlaamse Nationalisten”. In het arrondissement Antwerpen was de Federatie dus tot stand gekomen en dat betekende dat een jaar van ernstige crisis nu definitief achter de rug was. De partijraad van 20 december had de Federatie definitief gesticht, — „een zeer gelukkige gebeurtenis” die „een nieuw tijdperk” opende. *Ons Vaderland* drukte de statuten af⁵¹.

48. K.C.V.V. arr. Antwerpen aan A. Henderickx, 21 okt. 1926, Pap. V 7574 AMVC. Ingezonden bericht over het congres in *Ons Vaderland*, 31 oktober 1926.

49. Open brief in *Ons Vaderland*, 7 november 1926.

50. Rondschrijven van het arrondissementeel bestuur van de K.C.V.V. aan de „strijdgenoten”, 9 dec. 1926, verkeerdelijk terechtgekomen in Pap. Katholiek Vlaamsch Verbond V 34517 AMVC.

51. *Ons Vaderland*, 26 december 1926.

De afkeer voor het Vlaamse Front

De malaise in de relaties met de Antwerpse fronters stimuleerde zonder twijfel die personen in de K.C.V.V. die gebeten waren op het Vlaamse Front. Die houding kwam niet zozeer vanuit een katholieke overtuiging, maar vloeide vooral voort uit een compromisloze, antibelgische opstelling. Het weekblad *Vlaanderen* verspreidde die denkrichting — met een sterke afkeer voor het te vriendelijk voor België geachte Front — sinds verscheidene jaren en dat was ook in Antwerpen voelbaar. De terughoudendheid van het weekblad bij de stichting van de K.C.V.V. mag ons niet bedriegen: binnen de K.C.V.V. waren er figuren die zich tot de adepten van *Vlaanderen* rekenden.

In de loop van 1925, na de tribulaties rond de Borms-kandidatuur, opende de Antwerpse frontleiding een offensief tegen *Vlaanderen*. Dat zorgde voor een scheiding van de geesten. De keuze was nu duidelijk. Wie tegen het Front gekant was kon de zijde kiezen van *Vlaanderen*. In de lente van 1926 ontving de redactie van het weekblad een ontwerp van manifest van een zekere Pieter Mares uit Antwerpen. Die wilde een nieuwe partij stichten. Wat de katholieke opstelling betrof zat hij op de lijn van de K.C.V.V., maar het antibelgisme was veel heftiger en de 'democratie' was volledig naar de achtergrond verschoven. Toch was de redactie achterdochtig. Op het verzoek van Mares om de kolommen van het weekblad voor zijn politiek streven open te stellen werd niet ingegaan. Beide hoofdredacteurs, de vrijzinnige Jozué De Decker en de katholieke priester Robrecht De Smet, hielden de boot af. De Decker meende: „Het manifest lijkt mij niet goed. Dr. Jacob had het mij reeds ter inzage gestuurd. Ik ben van zins het manifest, met opmerkingen, in *Vlaanderen* te publiceren. Wat denkt u?” Mares had zijn tekst dus ook al aan die andere openlijke tegenstander van de Antwerpse fronters en antibelgicist, Antoon Jacob, gegeven. Dat illustreert zijn afkeer voor de frontpartij⁵².

Mares was geen lid van het eerste bestuur van de K.C.V.V. geweest. Oorspronkelijk had hij binnen de rangen van het Vlaamse Front gemiliteerd, maar uit zijn brieven en teksten blijkt dat hij enkel zijn activistische verleden als zaligmakend beschouwde. Zo schreef hij, begin 1921, aan de oud-activist Leo Augusteyns naar aanleiding van diens ontslag uit de gevangenis: „De tijd is niet ver meer af dat het activisme de keurbende wordt in de Vlaamse strijd. In het begin was alles nog troebel maar nu zijn de gedachten reeds meer gekristalliseerd. Men begrijpt ons beter, ook in het Front”⁵³. Wat dat laatste betreft, raakte hij nadien blijkbaar erg teleurgesteld en van daaruit is zijn aanleunen bij *Vlaanderen* verklaarbaar. Voor Mares vertegenwoordigde dit blad immers de 'zuivere' voortzetting van het activisme, hetgeen het Vlaamse Front in zijn ogen niet had kunnen en willen waarmaken.

52. De Smet aan De Decker, 19 mei 1926, Pap. De Smet AMVC. De Decker aan De Smet, 21 mei 1926, Pap. De Decker, AMVC.

53. Mares aan Augusteyns, 7 feb. 1921, Pap. L. Augusteyns AMVC.

De terughoudendheid vanwege de redactie was voor Mares geen reden om *Vlaanderen* los te laten. Opnieuw stuurde hij een artikel dat hij beschouwde als een beginselverklaring voor een katholieke Vlaams-nationalistische partij. Ditmaal legde hij er de nadruk op dat die vooral de Groot-Nederlandse gedachte moest propageren. Voor Antwerpen wilde hij zelf zorgen voor de opbouw van een sterke kern. „Met te Antwerpen een sterke inrichting moeten Mechelen en Turnhout vanzelf volgen. Immers in tijd van kiezing zouden deze beide arrondissementen met ons, katholieken, moeten koppelen”. Dat betekende het wegduwen van de frontpartij die tot dusver partner was geweest voor deze arrondissementen. Mares stond blijkbaar nog zo goed als alleen, want hij bekende dat hij nood had aan „ernstige katholieke helpers”⁵⁴. Dat nam het wantrouwen in de redactie niet weg. De Smet meende: „Mares is in elk geval de man niet. Wij moeten heel voorzichtig zijn!” Maar De Decker was positiever: „De man ziet in elk geval klaarder dan die andere Antwerpenaren”⁵⁵. De antibelgische gezindheid van Mares uitte zich op opvallende wijze in zijn virulente afkeer voor de Walen. Hij had een douaneagentschap en expeditie bureau en hij werd gehinderd door het tolbestuur waar ook Waalse ambtenaren werkten. „Wanneer men in handel en nijverheid eens tot de overtuiging komt dat België in de weg staat om geld te verdienen, en dat is inderdaad het geval, dan is België ten dode opgeschreven”. Die houding propageerde hij via o.m. zijn bijdragen in *Vlaanderen*. „Ik vermoed dat gij mijn opzet wel zult geraden hebben, nl. de Waalse bedienden hatelijk te maken bij het Vlaamse publiek”⁵⁶.

Het is vrij waarschijnlijk dat de mening van Mares in opmars was binnen de K.C.V.V. Dat uitte zich in het feit dat de onderhandelingen voor de federatie met het Vlaamse Front begin 1927 door de K.C.V.V. werden afgebroken op het ogenblik dat zij zo goed als rond waren. De leiding van de frontpartij was daarover ten zeerste verbaasd en geërgerd⁵⁷. Het „nieuwe tijdperk” dat *Ons Vaderland*, verwijzend naar de federatie, had aangekondigd, mochten ze vergeten.

54. Mares aan *Vlaanderen*, 22 juni 1926, Pap. *Vlaanderen* AMVC.

55. Kanttekeningen aan De Decker en De Smet op Mares' brief van 22 juni 1926, Pap. *Vlaanderen* AMVC. Een belangrijke reden voor die afwijzende houding was het feit dat de redactie de mening vroeg van Boudewijn Maes die uitgesproken negatief was. De groep Maes in het arrondissement Gent kreeg de steun van het weekblad, omdat zij tegen het Antwerpse Front ageerde, maar had tegelijkertijd af te rekenen met katholieke dissidentie onder de K.C.V.V.-vlag. Zie hierover L. VANDEWEYER, *Enkele gegevens betreffende de politieke rol van Boudewijn Maes in het arrondissement Gent*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen* 49 (1990), p. 230-245.

56. Mares aan *Vlaanderen*, 20 okt., 2 en 17 nov., 11 dec. 1927, 26 jan. en 17 feb. 1928, Pap. *Vlaanderen* AMVC. De Decker aan De Smet, 20 feb. en 30 juli 1928, Pap. De Decker AMVC.

57. Politieke Commissie, 14 jan. 1927, Pap. Vlaamse Front, AMVC.

De Kristene Vlaamsche Volkspartij (K.V.V.)

Vanaf april-mei 1928 kreeg de partij blijkbaar een nieuwe adem. Ze verscheen nu met een kortere naam: de Kristene Vlaamsche Volkspartij of ook wel Kristene Volkspartij voor Vlaanderen. Op 11 juli van dat jaar verscheen het eerste nummer van het partijblad *Roeland*. Het begon als maandblad, maar in de loop van 1929 werd het tweewekelijks. Vanaf 1 januari 1930 werd *Roeland* een weekblad; vanaf 11 juli van dat jaar werd het aantal bladzijden verhoogd van vier tot zes. Dat was echter een te zware financiële inspanning, want 1930 werd afgesloten met een gat in de partijkas. Vanaf 26 juli 1931 zakte het weekblad terug naar vier bladzijden. Daarna kwam er weer schot in de zaak, want in 1932 zou het blad zonder prijsverhoging overschakelen naar acht bladzijden op iets kleiner formaat. De oplagecijfers, de wijze van financiering en de verspreiding zijn onbekend. Wie het blad volschreef is ook moeilijk te achterhalen, want vrijwel alle teksten werden ondertekend met schuilnamen. De partij organiseerde regelmatig meetings en de topfiguren, vooral de advocaten dan, belegden plaatselijk zitdagen voor dienstbetoon. In het blad horen we echo's uit Loenhout, Westmalle, Kontich, Boom ..., zowat uit het ganse arrondissement. Maar elke partij blaast haar activiteiten op in haar pers, zodat we er weinig wijzer van worden. Wel wilde de partij een eigen partijlokaal, zodat ze het Front-huis Malpertuus concurrentie kon aandoen. Om daarvoor de nodige fondsen te verzamelen werd 'Ick Dien' opgericht⁵⁸.

De voorzitter was nog dezelfde als vroeger: Leo Scheere. Hij was, samen met Edgar Muylle, een geestesgenoot van *Vlaanderen*, een van de weinigen die overbleef van de eerste bestuursploeg. Sporadisch vallen er namen van bestuursleden uit *Roeland* op te vissen. Dries Van Rompaey, die er in 1924-'25 ook bij was, dan weer naar het Front stapte, maar ook binnen de K.C.V.V. bleef, was er ook nog. Hij was een trouw lezer en medestander van *Vlaanderen* en verscheen nu als ondervoorzitter. Daarnaast duiken de namen op van de uit West-Vlaanderen ingeweken A.K.V.S.-er Jef Devroe, de van Schelle afkomstige arts Edgard Lehembre, Piet Volant, ook ex-fronter, die een tijdje hun enige provincieraadslid was, J. Bax, J. Van Effen, Hendrik De Vos, Leo Denkens, Staf Franckx, H. Huybrechts, Tubbax, Vinckevleugel, Frans Buyens, Leo Michielsens ... Van het bestuur en de Raad van Afgevaardigden van de beginperiode bleef dus weinig over.

Het was een feit dat de K.V.V.-strekking ondertussen veld won in het Vlaams-nationalisme, terwijl de invloed van de godsvrede-flaminganten verder terug-

58. De jaargangen van *Roeland* die in de Antwerpse stadsbibliotheek berusten, zijn zeer onvolledig. Het eerste bewaarde exemplaar draagt het nummer 82 en dateert van 4 januari 1931. Hiermee ging het blad naar eigen zeggen zijn vierde jaargang in. 1931 en 1932 zijn bijna volledig maar de laatste jaargang, 1933, is zeer fragmentair bewaard gebleven. In de beginperiode zou het weekblad *De Daad*, gedomineerd door de Gentse K.C.V.V., ook het blad voor de Antwerpse partij geweest zijn. Hiervan bleven slechts twee nummers bewaard in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel.

gedrongen werd. Dat werd nogmaals duidelijk in de loop van 1928, toen Joris Van Severen en Hendrik Borginon probeerden om de verspreide krachten te groeperen onder één directorium, een college van een vijftal politici dat op autoritaire wijze de arrondissementen en de verspreide dissidente groepen tot één efficiënte partij wilde omsmeden⁵⁹. Antwerpen zou daarin ook ingepast worden, maar hoe? Borginon belde frontleider Hendrik Picard op een stelde een formule voor. Hij legde er de nadruk op dat hij „de organische staatsidee en het solidarisme” in het programma wilde. Dat betekende een gevoelige verschuiving in de richting van de katholieke nationalisten. In het arrondissement Antwerpen zouden Front en K.V.V. wegvallen en opgaan in één politiek organisme „onder leiding van het directorium”. Dat was niet van aard om de Antwerpse frontleiders te overtuigen en zij maakten ernstig voorbehoud⁶⁰. Zij waren lang niet de enigen die dat deden, en de directorium-poging zou snel verzanden. Maar het was een teken aan de wand.

In de loop van 1931 beweerde *Roeland* dat de partij in dertig dorpen afdelingen had, gegroepeerd in vier gewesten. Opmerkelijk is dat het blad telkens aansluiting zocht bij malcontenten. Zo steunde het ontevreden boeren tegen de Boerenbond, probeerde het katholieke arbeiders te bewegen tot aansluiting bij het Vlaams-nationaal vakverbond dat de K.V.V. in samenwerking met „Aalst” had opgezet. Kortom het was een typische scheurpartij, die zich specifiek richtte op ontevredenen uit andere partijen — als het maar katholieken waren —, en daarbij werden zowel het Vlaamse Front als de katholieke partij gevisieerd.

Ging het dan goed met het partijleven? Dat is te betwijfelen! Een echo van de interne keuken horen we doorklinken in een brief van Mares aan *Vlaanderen* van 12 juni 1930. Volgens Mares scheelde er, naast „het nog steeds Belgicistische programma van het Vlaamse Front, of juister, van dezes leiders”, het volgende: „de zwakke leiding van de K.V.V. die niet opgewassen is voor de aangroei van elementen van den buiten. Deze leden menen het stellig goed en volgen gedwee de leiders, maar deze staan zelf erg zwak”. Mares wilde in navolging van *Vlaanderen* vooral de nadruk leggen op het Groot-Nederlandse einddoel en won daarmee blijkbaar veld. Eind 1930 kwamen de spanningen tot uiting. Er was in de marge van de partij, een niet nader te identificeren „studiecomiteit” actief, dat veel invloed had op voorzitter Scheere, maar dat niet gelust werd door de meerderheid van het partijbestuur. „Onze leider, meester Scheere, werd er steeds door beïnvloed in zover hij op de laatste arrondissementsvergadering een manifest tot samenwerking heeft voorgelegd met deze lieden, die wij totaal hebben moeten wijzigen en waardoor hij de vergadering

59. Zie hierover de documenten in pap. H. Borginon AMVC. A. WILLEMSSEN, *Het Vlaams-nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940*, Utrecht 1969, p. 314-318.

60. Secretaris K. Fossey aan Van Puymbroeck en A. Henderickx, z.d. (1928) Pap. Fossey F 427 AMVC.

op stelten heeft gezet”⁶¹. De partijvoorzitter was dus in een zeker isolement terechtgekomen. In welke richting zou de meerderheid binnen de K.V.V. evolueren?

En hoe keek naaste buur, het Vlaamse Front, nu aan tegen het K.V.V.-fenomeen? Daar voelde men dat de katholieke concurrent sterker werd en in programma verder en verder van de frontbekommernissen afweek. Van Puymbrouck en Henderickx pleitten in de tweede helft van 1929 voor een benadrukken van het godsvrede-principe om het wegsijpelen van katholieke leden naar de K.V.V. te voorkomen. Van Puymbrouck was persoonlijk zelfs gewonnen voor een openlijk afkeuren en bestrijden van de K.V.V.⁶². Nochtans waren Front en K.V.V. datzelfde jaar nog samen de verkiezingsstrijd ingegaan en had Scheere nogmaals op de tweede plaats gestaan achter frontlijsttrekker Herman Vos. Overigens zonder een zetel voor de Antwerpse K.V.V. In Turnhout was er wel een nationalistische senator bij in de persoon van Van Mierlo⁶³.

De relatie zou nadien verder afkoelen. Toen Herman Vos, begin 1931, voor de dag kwam met zijn federaal statuut, bedoeld om de Groot-Nederlandsgezinden de wind uit de zeilen te nemen, kreeg hij heftige tegenwind van iedereen die beïnvloedbaar was door de groep achter *Vlaanderen*. En daar deed ook *Roeland* naar hartelust aan mee. Het blad vond het project van Vos „on-nederlands (om niet te zeggen anti-Nederlands)” en propageerde een nieuwe Raad van Vlaanderen die België totaal zou verwerpen⁶⁴. Adelfons Henderickx, die de K.V.V. op de voet volgde, schreef in de marge: „als *Vlaanderen!*” en hij onderstreepte dat met een krachtige haal⁶⁵. Hoeft het te verbazen dat *Jong Dietschland* en *Vlaanderen in Roeland* goedkeurend aangehaald werden als „algemene weekbladen” die eigenlijk verdienden door een Vlaams-nationalistische katholieke eenheidspartij verspreid te worden⁶⁶.

Dat belette *Roeland* niet om enkele maanden later, op 13 september 1931, te schrijven: „Onze ‘zustergroepering’ het Front, mag gerust zijn: het K.V.V. wil best bij verkiezingen een verbond sluiten”. Het blad straalde zelfvertrouwen uit. In frontkringen besefte men dat dat wel gerechtvaardigd was en zij begonnen te rekenen. De invloed van de K.V.V. in Antwerpen-stad werd als nul beschouwd. In Deurne, waar de populaire arts Edgard Muylle hun voorman was, stond de partij sterk. Daarnaast was er in Ekeren rond Scheere een stevige kern.

61. Mares aan *Vlaanderen*, 12 juni en 29 dec. 1930, Pap. *Vlaanderen* AMVC. Zie ook H. ELIAS, *25 jaar Vlaamse Beweging*, III p. 60.

62. Bestuursvergadering, 9 aug. 1929, en arrondissementenvergadering, 17 nov. 1929, Pap. Vlaamse Front AMVC.

63. Kiespropaganda van het Vlaamse Front uit 1929, Pap. Vlaamse Front AMVC.

64. L. VANDEWEYER, *De politieke rol van August Borms tussen 1918 en 1933*, in *Verschaeviana* 1986, Brugge, vooral p. 97-112.

65. De exemplaren van *Roeland* in de Antwerpse stadsbibliotheek zijn afkomstig van Henderickx. Zie vooral nrs. van 18 jan. en 19 april 1931.

66. *Roeland*, 4 jan. 1931.

In Mortsel kwam de K.V.V. pas in 1929 op de proppen met Albert Pil, die tevoren de frontafdeling daar had geleid. In Borgerhout was weinig K.V.V.-werking te merken. Hoe dan ook, als ze de Kamerzetel van Herman Vos wilden behouden, moesten de fronters de K.V.V. als bondgenoot op een kartellijst opnemen⁶⁷. Herman Vos was bereid een dure prijs te betalen voor een kartel. Vooral op het platteland zou een dergelijke lijst stemmen opleveren van mensen die anders nooit op het Vlaamse Front zouden stemmen. En dan was er nog de kans dat de 'staatskatholieken' toenadering zouden zoeken tot de K.V.V. en kartel sluiten, als het Front te weinig tegemoetkomendheid betoonde bij de onderhandelingen. Dan mochten ze een offensief verwachten, waarbij het Front als vrijzinnige mantelorganisatie zou afgeschilderd worden⁶⁸.

Die vrees was ongegrond. De meerderheid van de K.V.V.-militanten was absoluut niet te vinden voor samenwerking met de 'staatskatholieken'. Daarvoor was hun antibelgische gezindheid te sterk. En bezwaren tegen de vrijzinnigen in het Front? Pieter Geyl, de Nederlandse raadsman van Herman Vos, zou eens poolshoogte nemen: „Ik heb met de leider van die groep, een advocaat Scheere, dezer dagen gepraat; hij bleek een viertal medestanders uitgenodigd te hebben om mij te ontmoeten. En daar heb ik merkwaardige dingen gehoord. Over enige godsdienstige moeilijkheid werd niet gerept, maar die mensen bleken zeer diep beïnvloed door de aanvallen van het weekblad *Vlaanderen* en het duo Van Severen-Moens op het federaal statuut ... Enkele van de groep-Scheere waren dan ook heethoofden waarmee eenvoudig niet te praten valt; anderen en Scheere zelf, waren veel redelijker”. Geyl vermoedde dat de K.V.V.-ers minder talrijk waren dan de katholieken die nog onder de banier van het Vlaamsche Front verzameld waren. Hij hoopte dat een kartel werkelijkheid zou worden⁶⁹.

De K.V.V. was inderdaad sterk in antibelgische richting geëvolueerd. Dat de militanten daarom last kregen met de parochiale clerus was een feit. „Iedereen weet, en de geestelijkheid in de allereerste plaats, dat wij geen religieuze dissidenten zijn of schismatieken ... Wij zijn hun vaste steun in godsdienstige actie, en, waar zij ons dulden, in allerlei parochiaal werk ... Tussen ons in staat alleen België”. Ze betrouwden er vast op dat ze binnen afzienbare tijd *maîtres de l'opinion* zouden zijn in Vlaanderen en dan zou de kerkelijke hiërarchie wel moeten volgen. Groot-Nederland was in K.V.V.-ogen immers ook bedoeld om een sterker katholiek blok uit te bouwen in West-Europa⁷⁰.

67. Bestuursvergadering, 12 okt. 1931, Pap. Vlaamsche Front AMVC.

68. Bestuursvergadering, 30 nov. 1931, Pap. Vlaamsche Front AMVC.

69. Geyl aan Drion, 21 dec. 1931, in: *Geyl en Vlaanderen II*, Antwerpen, Utrecht 1974, nr. 335.

70. *Roeland*, 13 dec. 1931.

In januari 1932 werd het 'Dietsche Huis' als partijlokaal geopend op de Italiëlei in Antwerpen. Mares was afgevaardigd beheerder. Dat was wel een teken van een zekere bloei, maar de gemeentelijke afdelingen opkrikken was voor de K.V.V.-leiding blijkbaar geen gemakkelijke taak. De leiding drong er op aan dat elke afdeling minstens elke maand een vergadering zou beleggen waarbij over de meer principiële politiek zou gesproken worden. Aan dergelijke studievergaderingen had het tot dusver grotendeels ontbroken. Enkele afdelingen werden ook te laks bevonden wat hun overleg met het hoofdbestuur betrof. Dat moest in de toekomst vermeden worden⁷¹. In de plattelandsgemeenten stond de K.V.V. in feite organisatorisch zeer zwak. Einde 1932 kon slechts één gemeenteraadslid toegejuicht worden: Frans Foets in Westmalle⁷².

Besluit

Al van vóór de Eerste Wereldoorlog bestond er in het Vlaamse katholicisme een zekere hang naar een monolitische, traditionalistische maatschappij. Maar deze idee werd slechts door een minderheid aangehangen en, zolang de regering beheerst werd door katholieken, zag het er niet naar uit dat deze opvattingen zich ver zouden verspreiden. In de ogen van deze lieden was het taalvraagstuk slechts een symptoom van een dieper liggend maatschappelijk kwaad. Zij meenden dat de Franstaligen — Walen en franskiljons — veel meer geïnfecteerd waren door on- of anti-katholiek gedachtengoed; die waren er zelfs de voornaamste verspreiders van. Daarvoor maakten ze o.m. gebruik van het Belgische staatsapparaat. Daarom waren er ook vóór 1914 al geïsoleerde stemmen die hoopten dat een 'Vlaamse' politieke context méér waarborgen bood voor een dergelijk maatschappelijk ideaal dan de Belgische staat⁷³.

Een antibelgische stroming ontstond pas door de Duitse bezetting tijdens de Eerste Wereldoorlog. Maar de activisten kwamen uit allerlei hoeken en opteeden, net zoals de soldaten-aanhangers van de frontbeweging, voor de godsvrede. Op de achtergrond bleef het katholiek-traditionalistische ongenoegen, erfgenaam van het flamingantisch ultramontanisme, voortleven. Met dit verschil dat er nu een antibelgische beweging was waarop het zich kon enten. Het zou de kop opsteken in de jaren twintig. Oospronkelijk was het niet per definitie antidemocratisch. Het werd dat wel, toen bleek dat de stembusuitslag keer na keer teleurstellend uitviel. De democratie werd verworpen en vervangen door antiparlementaire, autoritaire opvattingen. Hierin is het weekblad

71. *Roeland*, 14 feb., 17 jan., 10 juli 1932.

72. *Roeland*, 23 okt. 1932.

73. Een voorbeeld hiervan was de verder onbekende publicist V. VAN DE KERCKHOVE, *De kanaker onzer eeuw. De gilde en de Vlaamsche beweging*, Brussel 1893.

Vlaanderen toonaangevend geweest. Het werd daarin vanaf 1927 gesteund door het katholieke weekblad *Jong Dietschland*. In laatstgenoemd blad werd, naast het antibelgicisme, vooral de lof gezongen van de autoritaire, corporatistische maatschappij⁷⁴.

De K.C.V.V.-K.V.V. was in het Antwerpse de politieke emanatie van deze stroming. Het was electoraal allesbehalve een succesverhaal. Dat heeft er zonder twijfel toe geleid dat deze verzameling malcontenten een opmerkelijke evolutie heeft doorgemaakt: een verschuiving van een flamingantisme in christendemocratische sfeer naar een rabiaat antibelgisch programma. Door die radicalisering en het gebrek aan achterban werd het partijtje vatbaar voor beïnvloeding door een „sterke man”. Die sterke man zou komen, toen de Westvlaamse advocaat René Lagrou zich in de Scheldestad kwam vestigen. Een niet onbelangrijk deel van de politieke levensloop van René Lagrou, de latere Vlaamse SS-leider, valt dus hier te situeren. Daardoor kan er, via een bestudering van de K.V.V., tevens inzicht verworven worden in de voorgeschiedenis van de Vlaams-nationalistische collaboratie.

Keiberg 9
3020 Herent

74. G. VAN HAVER, *Het 'nieuwe orde'-vuur van Jong Dietschland (1927-1932)*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, Gent 1983, nr. 2, p. 104-114.

ORANJEJEUGD, Vereniging zonder winstgevend doel,

publiceerde in de laatste jaren verscheidene brochures:

HEELNEDERLANDS JONGERENBREVIER, samengesteld door

Maurits CAILLIAU en Paul MEEUS,

1990 - 52 blz. - 150 fr.

ALBRECHT RODENBACH, „Ter Waarheid”, samengesteld door

Paul MEEUS en Maurits CAILLIAU,

1991 - 36 blz. - 150 fr.

LOUIS GUEUNING 1898-1971. Een leven in rechtlijnigheid,

samengesteld door Maurits CAILLIAU. 1991 - 48 blz. - 150 fr.

Oranjejeugd VZW. Turnhout. Bankrekening 403-9504621-52